

Kannibaalse gewoonten

Dirk Criel

Spitsmuizen hebben de reputatie slecht gehumeurd en wreed te zijn. De menselijke trekjes van dit furieuze karakter vinden hun evenbeeld in de literatuur en gaven inspiratie aan tal van geroemde schrijvers, waaronder Shakespeare. Maar waarom precies de Britse auteurs hun vrouwen als "shrews" laten figureren, wisten we niet te achterhalen. Want net als Shakespeare's oordeel over vrouwen, strookt ook het agressieve beeld van de spitsmuis niet helemaal met de realiteit.

Wanneer je in de zomermaanden buiten loopt, kun je vanuit de wegbermen soms hoge piepen horen. Als je dan goed luistert en twee verschillende geluiden kunt onderscheiden, mag je er zeker van zijn dat twee soortgenoten elkaar in de weg zitten. De venijnige geluiden laten weinig twijfel over de emotionele staat waarin de dieren verkeren; een confrontatie tussen twee soortgenoten bij spitsmuizen leidt regelmatig tot een hardhandig gevecht.

Vechten of vluchten

Spitsmuizen leven over het algemeen solitair. Ze zien echter slecht en ze moeten elkaar al letterlijk tegen het lijf lopen voordat ze zich de aanwezigheid van een soortgenoot realiseren. Een ontmoeting tussen twee burenterritoriumhouders komt regelmatig voor. Als het enigszins kan, zetten beide het na een schrille alarmkreet te hebben geslaakt, meteen op een lopen, elk in zijn eigen richting. Tussen twee 'vreemden' kan zo'n ontmoeting veel venijniger zijn. Er worden nu agressievere geluiden gemaakt, die

Wanneer de dieren geen vluchtweg hebben, kan een confrontatie dodelijke gevolgen hebben.

Foto Johan de Meester

een waarschuwing inhouden voor de concurrent. Helpt dit niet, dan volgt vaak een gevecht. Zo'n gevecht kan fataal aflopen voor één van de twee dieren, meestal de indringer.

Het verschil tussen het agressieve gedrag van de spitsmuis en dat van veel andere zoogdieren die hun territorium verdedigen, is dat hun solitaire gedrag niets te maken heeft met de paring of de jongenzorg. Integendeel, het staat los van geslacht of individuele herkenning. Het agressieve gedrag kalmeert zich tijdens de oestrus en de copulatie. Toch kunnen spitsmuizen aan elkaar wennen en minder agressief tegen elkaar optreden, zoals tussen burens.

Eerst imponeren

Komen de twee spitsmuizen elkaar tegen, dan verstijven ze onmiddellijk met hun lichaam langgerekt en hun snuit voorwaarts gericht. Vlug wordt de situatie ingeschat, waarna de eerste schrik in schelden wordt omgezet. Is de tegenpartij hiermee niet te intimideren, dan is een gevecht onvermijdelijk.

Meestal gaat de territoriumhouder als eerste op zijn achterpootjes staan, en valt de indringer met stampende pootjes aan. Ze laten zich luid schreeuwend en boksend op hun opponent neervallen. Eén van hen kan zich op de rug leggen en wild om zich heen bijten en stampen. Het wordt dan een gevecht van twee venijnig in elkaar bijtende en over elkaar rollende

Kannibalisme is geen regel bij de huisspitsmuis.

Foto Johan De Meester

dieren. Uiteindelijk zal één van hen het onderspit moeten delven, meestal de indringer. Hoewel venijnige beten worden toegebracht, blijft het de bedoeling de indringer te verdrijven, eerder dan hem te verwonden. Zodra het gevecht beslecht is, wordt de verliezer nog een tijdje aan de staart achterna gezeten.

Geen vluchtweg

Wanneer de vluchtkansen beperkt zijn, kan een gevecht resulteren in de dood van één van de dieren. Dit is vaker het geval bij dieren in gevangenschap. Toch is een vreedzame coëxistentie na enkele dagen niet uitgesloten. Dit blijkt niet mogelijk wanneer twee spitsmuizen de pech hebben tegelijkertijd in één muizeval te gera-

ken. Het is voorgekomen dat bij controle van zo'n val slechts één levende werd aangetroffen, en alleen nog de resten van de ander.

Hoe jammerlijk een confrontatie tussen soortgenoten kan aflopen, werd nog eens geïllustreerd tijdens een onderzoek naar het gedrag van huisspitsmuizen, *Crocidura russula*. Eén van de twee huisspitsmuizen, die in een terrarium met behulp van een glasplaat van de ander geïsoleerd zat, was er in geslaagd over de wand te klimmen en de omgeving van zijn soortgenoot te verkennen. Het kwam tot een hardhandige confrontatie, die de avonturier met de dood moest bekopen. Op het ogenblik dat de moordpartij werd ontdekt, was het dier reeds voor een deel door de territoriumhouder verorberd.

Kannibalisme geen gewoonte

Op zich is het doden van een soortgenoot in deze gevallen niet zo verwonderlijk, gezien de venijnigheid waarin de gevechten kunnen optreden. Wanneer een reeds dode spitsmuis in een terrarium bij een levend individu wordt gedeponereerd, wordt deze met een zelfde felheid aangevallen alsof het een levende indringer zou zijn.

Het opeten van een soortgenoot moet echter meer gezien worden als een welkome aanvulling op het menu. Het is bekend dat spitsmuizen aas en jonge muizen nuttigen. Spitsmuizen hebben een zeer hoog energiemetabolisme (verbranding) en moeten vrijwel continu eten gedurende de tijd dat ze niet slapen. Een soortgenoot bij je in de val, die je hebt overmeestert, levert een flinke brok energie en kun je dus maar beter opeten. Nochtans is kannibalisme bij spitsmuizen geen regel.

Literatuur

- Churchfield, S., 1990. The natural history of shrews, Helm, London.
Crowcroft, P., 1957. The life of the shrew. Reinhardt, London.

